

1859-1901 Yılları Arasında Yunan-Rum Edebiyatından Yapılan Şiir Tercümeleri Bibliyografyası

Yrd. Doç. Dr. Ali İhsan KOLCU*

Tanzimat ve Servet-i Fünûn devirlerinde Batı edebiyatından, başta Fransız, İngiliz, Alman ve Rus olmak üzere manzum ya da mensur çok sayıda şiir, tercüme yoluyla dilimize kazandırılmıştır. Leh, Lâtin, İtalyan ve Yunan-Rum edebiyatlarından yapılan şiir tercümeleri genellikle ikinci dilden (Fransızca) edebiyatımıza nakledilmişlerdir.

Tanzimat ve Servet-i Fünûn devirlerinde Yunan ve Rum edebiyatından yapılan şiir tercümelerinin sayısı 11'dir. Bunların bir kısmı Antik Yunan'a ait şâirlerden yapılan tercümelerdir. Çağdaş şâirlerden yapılan çeviriler arasında Mehmed Ziver'in tercüme ettiği "Yirmi İki Yaşlarında Vefât Etmiş Bir Yunan Şâirinin Mehtâba Karşı Hitâb-ı Mey'ûsânesi" adıyla yayımlanan manzume en başarılı olanıdır. Daha çok Mihaliki ve Mehmed Ziver tarafından yapılan bu tercümelerin devrin tercüme edebiyatına yeni bir soluk getirdiğini söylemek mümkün değildir. Aşağıda 1859-1901 yılları arasında Yunan-Rum edebiyatından yapılmış şiir tercümeleri kronolojik sıraya göre bir arada verilmiştir.

1874

1. Kıbrıs'ta Bulunmuş Bakûs Heykeli'nin Üzerindeki Kitâbedir, Çev: İmzasız, Musavver Medeniyet mc. nr. 9, 22 Teşrin-i sâni 1290 / 3 Kasım 1874, s. 71.

* Atatürk Üniv. Fen-Ed. Fak. Türk Dili ve Ed. Böl. Öğr. Üyesi.

1880

2. **Kırlangıç**, Melos Anakreon'dan, Çev: Mihaliki, Şark gz. nr. 3, 1298 / 1880-1881, s. 63.
3. **Yunan Şuârâ-yı Kadîminden Melos Anakreon'un Âsâr-ı Müntahabesinden Birkaç Parça**, Çev: Mihaliki, Şark gz. nr. 3, 1298 / 1880-1881, s. 61.
4. **İçmek Lâzımdır**, Melos Anakreon'dan, Çev: Mihaliki, Şark gz. nr. 3, 1298 / 1880-1881, s. 62.
5. **İsterim, Evet Sevmek İsterim**, Melos Anakreon'dan, Çev: Mihaliki, Şark gz. nr. 3, 1298 / 1880-1881, s. 62-63.
6. **Güvercin**, Melos Anakreon'dan, Çev: Mihaliki, Şark gz. nr. 3, 1298 / 1880-1881, s. 62.
7. **Genç Kız**, Melos Anakreon'dan, Çev: Mihaliki, Şark gz. nr. 3, 1298 / 1880-1881, s. 63.

1885

8. **Yirmi İki Yaşlarında Vefât Etmiş Bir Yunan Şâirinin Mehtâba Karşı Hitâb-ı Mey'ûsânesi**, Çev: Mehmed Ziver, Nihâl mc. cüz. 3, 1303 / 1885- 1886, s. 72-74. Güzel Sözler, 1306 / 1888-1889, s. 23-25.
9. **Yengeç ile Yavrusu**, Aisepos'tan, Çev: Ebüzziya Tefvik, Takvim-i Ebüzziya, 1303 / 1885-1886, s. 175.

1888

10. **Şiir ve Muhabbet**, Aleksan Garios'tan, Çev: Mehmed Ziver, Mürüvvet gz. nr.06, 10 Mart 1304 / 22 Mart 1888. s. 4; Güzel Sözler, 1306 / 1888-1889, s. 27-28, 1888-1889, s. 28-30; Hanımlara Mahsûs Gazete, nr. 55, 14 Mart 1312 / 26 Mart 1896, s. 7- 8.

11. **Cülûsiye**, Efruzuni Nikolitiçi'den, Çev: İmzasız, Malûmat mc.nr. 100, 11 Eylül 1313 / 23 Eylül 1897, s. 992-993.

Yukarıda bibliyografyası verilen şiir tercümeleleri arasında dikkati çeken manzumelerden birisi Ebüzziya Tefvik'in Aisepos (Ezop)'tan tercüme ettiği Yengeç İle Yavrusu adını taşıyan fabldir. Tanzimat ve Servet-i Fünûn devirlerini içine alan tarihler arasında Batı edebiyatından yapılan fabl tercümelelerinin sayısı 56'dır.¹ Bunların büyük bir kısmı Fransız edebiyatından dilimize kazandırılmıştır.

Bizim tesbitlerimize göre Ebüzziya Tefvik'in bu çevirisi Tanzimat'tan Servet-i Fünûn devrinin sonu kadar Aisepos'dan yapılan ilk ve tek tercümedir.

Yengeçle Yavrusu²

Aisepos'dan

Var idi bir nehirde bir harçeng

Kendini zu'mederdi ayn-ı niheng

Geh çıkardı kenâr-ı mecrâya

Bakar idi akıp giden mâya

Aksini onda seyredip o zaman

Zannederdi yürür çü âb-ı revân

İşte böyle olur iken nigerân

Duhterin gördü ki gider yan yan

Kendine bed göründü bu refât

Dedi: " Ey duhter-i güzide-şiâr

¹ Geniş bilgi için bkz. Ali İhsan Kolcu, **Tanzimat ve Servet-i Fünûn Devirleinde Batı Edebiyatından Yapılan Şiir Tercümelei Üzerinde Bir Araştırma (1859-1901)** (Basılmamış Doktora Tezi) Erzurum 1995, s. 294-295.

² Ebüzziyâ Tefvik, **Takvim-i Ebüzziyâ**, 6. sene, 1303 / 1885-1886, s. 175.

*Sana lâyük mü böyle eğri gidiş
Herkesin aksi böyle bir yürüyüş
Kendimiz pest isek de etme esef
Nâmımız verdi asümâna şeref
Fahreder bizle hep burûc-ı felek
Seretândır burûc içinde melek
Sen de bil kendin ey gözüm nûru
Olma keç-rev hemîşe doğru yürü
Dinledi mâderin dedi duhter:
"Vâlîde verme bana renc ü keder
Bu 'itâbın nedir aceb sebebi?
Yoksa ben terk mi eyledim edebi
Ben bu reftârı kimden öğrendim?
Nice demdir kıçında yeltendim!*

Hisse

*Bilmeli fiilini kişi kendi
Vermeli sonra âhire pendî.
Ebüzziyâ Tevfik*

Ebüzziya Tevfik, bu devirde yapılan birçok fabl tercümesinde olduğu gibi manzumesini bir "kıssadan hisse" ile bitiriyor. Mütercimlerin şahsî tasarruflarını gösteren bu gibi ziyâde beyitlere Receb Vahyi'nin Fransızca ve Rusça'dan tercüme ettiği manzum hikâye ve fabllerde de rastlamak mümkündür. Bunun biraz meddah geleneğinden tevârüs eden bir alışkanlık olduğunu düşünmek de imkân dahilindedir.

Ebüzziya, tercümesine birçok fablın mukaddime lafzı olan "Var idi..." mısraıyla başlamasına mukabil daha ilk mısrada kullanacağı ağır dilin işaretlerini vermeye başlamıştır. Manzumeye adını veren "Yengeç" kelimesini başlıktan başka bir yerde kullanmaz. Onun yerine sıkıştıkça lûgate müracâat ederek kelimenin Farsçasını (Harçeng) tercüme ilerledikçe Arapçasını

(Seretân) kullanır. Sanki bu manzume, zaten iyi bir nâzım olmayan Ebüzziyâ'nın tercümedeki başarısızlığını ve Osmanlı mütercimlerinin dil ve ifade endişesiyle sıkıştıkça hangi kaynaklara müracâat ettiğini göstermek üzere kaleme alınmış gibidir.

Ebüzziya'dan sonra Yunan edebiyatından şiir tercümesi yapan ve bu konuda başarılı olan isimlerden biri olarak Mehmet Ziver'i zikredebiliriz. Onun aşağıya aldığımız bir tercümesi bu edebiyattan yapılan ve şâirini tesbit edemediğimiz tercümelere biridir.

*Yirmi İki Yaşlarında Vefât Etmiş Bir Yunan Şâirinin
Mehtâba Karşı Hitâb-ı Mey'ûsânesidir.³*

*Söyle ey meh! Sen niçin gam-nâksin
Matem aksetmiş o vech-i envere!
Zannederdin şu'le-i eflâksin
Hasretinden vurdu zulmet yerlere.*

*Bir çiçeksin Artemi'yi iştibâh
Endimo'nun cezbesinde pîç-tâb
Sende bulmuşken mehâsin cilve-gâh
Bak bu mahzûnun nasıl pür-ızdırâb.*

*Gamlıyım ben gerçi pek ey muhteşem!
Sende yok mu sanki gamdan hiç eser?
Çok mu! hissettimse sende hüzn ü gam
Dâimâ ahzânı mahzun fark eder!*

*Inhisâf etmek de bir 'alem midir?
Hoş değil bu iğtirâbın hoş değil
Yoksa hem-bezmin yine matem midir?
Renksiz mahzun bu halin boş değil.*

³ Mehmed Ziver, Nihâl mc. nr. 3, 1303 / 1885-1886, s. 72-74.

*Fehm olundu mâcerânın gayeti
Bari çık bahş-ı safû kıl zâhire
Gör ne muzîmdir cihânın gayeti
Bende de bak bir zalâm-ı hatıra.*

*Dâim ol sen! Et hemân neyr ü şu'â'
Çünkü nârundan cihân fer kesb eder
Bense reh-sîmâ-yı mevtim. Elvedâ'
Eyle gâhi sen de kabrimde güzer!*

Mehmed Ziver